

„AZ EMPÍRIOKRITICIZMUS ÉS A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUS”

A „Materializmus és empíriokriticizmus” című lenini mű tanulmányozásánál — egyébként alapvetően helyesen, de ezzel együtt mégis egyoldalúan — a természettudományos, főleg a fizika területén történt változások (új tudományos eredmények) és a velük kapcsolatos reakciós szubjektív idealista filozófia kérdései és ezek Lenin által adott bírálata kerül hangsúlyozásra. Az kétségtelen, hogy e tény hangsúlyozásának van létjogosultsága, mivel Lenin e polemikus írásában válaszolt azokra a sarkalatos kérdésekre, amelyek ez időben a filozófia területén felmerültek — általánosítva a természettudomány akkor legújabb vívmányait.

Az is kétségtelen ugyanakkor, hogy a reakciós revizionista burzsoá társadalomfelfogás is napirenden volt ez idő tájt, és ez éppúgy a kritika tárgya Lenin jelzett írásában, mint a természettudományokban felmerült kérdések.

Úgy véljük, e jeles évforduló kapcsán helyénvaló e kérdésnél egy kicsit elidőzni. Sőt álláspontunk szerint ideje, hogy ezen változtassunk. Hadd emeljük ki nem az előbbieket — a természettudományok területén felmerült filozófiai problémák jelentőségének a csökkentése vagy revíziója a célunk, hanem sokkal inkább azt akarjuk hangsúlyozni: Lenin fenti kritikái írása tartalmazza a szubjektív idealizmus, a dialektikaellenes társadalom felfogás bírálatát is. Lenin ezzel kapcsolatos újszerűen, eredetien felmerült gondolatai a szerzők többségénél *alárendeltek, hangsúlytalanok* maradnak a mű interpretálásakor. Úgy véljük, ez történelmietlen és méltatlan is Leninnel szemben. Ez már csak azért is igaz lehet, mert ugyan rendszeresen hangsúlyozzuk, hogy a mű Lenin fő filozófiai műve, ahol egyrészt *megvédte*, másrészt *továbbfejlesztette* a marxista filozófiát. De e hangsúly elsikkad, ha az itt említett szempont nem érvényesül.

Lenin azzal kezdi bírálatát, hogy megállapítja: a machisták egyik csoportja — oroszországi csoportja — „a filozófiában és a történelemben is határozott ellenfelei a dialektikus materializmusnak”. Egy másik csoportjuk viszont azt akarja elhíttetni, hogy a machizmus és a történelmi materializmus összeegyeztethető egymással. (Ez a filozófiai revizionizmus.) Nos éppen ez az a szempont, amelyet álláspontunk szerint jobban kell hangsúlyozni. A valóságos helyzet és álláspontunk nyomatékossá tétele végett és annak bizonyítására is álljon itt néhány idézet magából a műből:

„Nyakatekert szavak igényes köntösben, keservesen kiizzadt szillogisztikai ravaszkodások, körmönfont skolasztika — egyszóval ugyanaz az ismeretelméletben is, a *szociológiában* is, ugyanaz a reakciós tartalom ugyanazon ordító cégér alatt.”¹

„Egyre körmönfontabban hamisítják meg a marxizmust, egyre ügyesebben tálnak fel antimaterialista tanokat marxizmus gyanánt — ez jellemzi korunk re-

¹ LÖM, 302. old.

vizionizmusát a politikai gazdaságtanban is, a taktikai kérdésekben is és általában a filozófiában — az ismeretelméletben és a *szociológiában* egyaránt.”²

„...elkerülhetetlenül arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a reakciós ismeretelmélet és a *reakciós szociológiai erőködések* elválaszthatatlan kapcsolatban vannak egymással.”³

„Az empiriokriticismus objektív osztályszerepe kizárólag abban áll, hogy kiszolgálja a fideistákat a materializmus ellen, s *különösen* a történelmi materializmus ellen vívott harcukban.”⁴

„Az egész empiriokriticismus... pártonkívüli akar lenni a filozófiában is, a társadalomtudományban is. ... Nem elhatárolni akarja az alapvető és kibékíthetetlen filozófiai irányzatokat a materializmust és az idealizmust, hanem igyekszik föléjük emelkedni. A machizmusnak ezt a tendenciáját nyomon követtük az ismeretelméleti kérdések hosszú során, és nincs mit csodálkoznunk azon, hogy a *szociológiában* is találkozunk vele.”⁵

(Kiemelések tőlem — Sz. I.)

A szokatlanul hosszúra nyúlt idézetek minden bizonnyal önmagukért beszélnek. Vagyis hát alátámasztják kiinduló tézisünket. Ezt mi igen fontosnak tekintjük elméletileg is és módszertanilag is hangsúlyozni. A hasonlóan hangsúlyos Lenin-gondolatok folytathatók lennének; illusztrálásként ennyi, úgy véljük, elegendő.

Lenint a filozófia elméleti kérdései a maguk komplexitásában érdekelték. A természettudomány felmerült nagy kérdései, azok tudományos megválaszolásai és filozófiai, világnézeti általánosításai terén átmenetileg felülkerekedő ún. „kritikai tapasztalat” filozófiája a machizmus új helyzetet teremtett az ideológiai harc területén. A reakció felé fordulás időszaka ez tudományban, ideológiában és a burzsoá társadalom politikai életében egyaránt. Ugyanakkor napirenden van a vesztett forradalom (1905—1907) után egy újabb nagy ütközet előkészítése Oroszországban.

Ideje volt tehát a marxista tanok elleni támadás visszaverésének, a minden szempontból bonyolult konkrét helyzetnek az elemzése, vagyis az eszmei zűrzavar lehetséges tisztázása és a tennivalók körülhatárolása. Időszerű volt a filozófiai rakció által elferített kérdések dialektikus materialista megválaszolása.

A mű elemzése arra enged következtetni, hogy Lenin a komplexitást tartotta szem előtt, tekintettel arra, hogy a támadás éle a filozófiai materializmus ellen irányul. Ha Lenin ott és akkor, nem ilyen módon vetette volna fel a kérdést — tehát a történelmi materializmusra nem fordított volna figyelmet — akkor Oroszországban a szocialista forradalom ügve elbizonytalanodott volna. A harci előkészületek egészen más irányt vettek volna. Eredményeit tekintve nem kétséges, hogy a forradalomelmélet felhígítása, a megkezdett harcok kudarcra következett volna be. Ha ezek csak részigazságok is, máris több figyelmet érdemelnek az eddigieknél. Talán nem éppen adalékként, de hozzátesszük a fentiekhez, hogy Lenin mesterien kapcsolta össze az elméletet a társadalmi, politikai gyakorlattal. Persze korántsem dogma módjára értelmezve az elméletet, hanem a konkrét történelmi helyzet elemzése állandó szem előtt tartásával. Ezért lehet szó a továbbiakban arról, hogy az addig érvényben lévő marxizmus-elmélet a marxizmus—leninizmus egységes elméletévé fejlődik. Lenin zsenialitása abban van, hogy szeizmográfszerűen és pontossággal ismerte fel az új helyzetet (az imperializmus korszakát) és a vele kapcsolatos lényeges teendőket, mint pl. a bolsevik típusú párt megalkotását vagy a fejlett nyugattal szemben —

² Uo. 310. old.

³ Uo. 315. old.

⁴ Uo. 336. old.

⁵ Uo. 299. old.

ahol majd az előzetes feltételezések szerint először győz a kommunista forradalom — a „gyenge láncszem” helyzetet, ahol egy széles népi hatalom birtokában leküzdhető a kapitalizmus.

Vessünk azonban egy pillantást a reakcióba fordulásra: Mi történik a korábban — főleg a múlt században — fölöttébb progresszív szerepet játszó burzsoáziával, amely minden vonalon hátat fordít korábbi önmagának.

Az 1848-as forradalmak után a proletariátus egyre határozottabb és önálló harci követeléssel jelenik meg. Ebben persze szerepe van a marxizmus, a munkásosztály ideológiája megjelenésének, megszületésének is. A társadalmi haladás barométere — noha erőartaléki még korántsem merültek ki — mostantól kezdve már nem anyyira a burzsoázia, mint inkább a munkásosztály.

A társadalmi haladás polgárság képviselte szakasza a filozófiai gondolkodásban is felfedezhető. Ilyen az angol és a francia materializmus, valamint a klasszikus német filozófia, amely különösen a dialektika kifejelesztésével jeleskedik. Ez azt is jelenti, hogy a burzsoá érdekeket képviselő filozófusok — ha súlyos ellentmondásokkal terhelten is, de — hittek a tudás, az ismeretek, az ész erejében.

Az új osztálynak a burzsoázia önálló ellenfeleként való megjelenése mindinkább új szintet hoz. Megtörik a burzsoázia optimizmusa helyette az egyébként a viszonyokban már benne rejlő ellentmondások kezdenek a felszínre törni és ez elvezet a fennálló viszonyok változtatásának szükségessége felismeréséhez. Ez a helyzetfelismerés a filozófiai gondolkodásban (polgári filozófia) is megjelenik és noha a XIX. sz. második felében óriási fejlődés tanúi vagyunk a társadalmi termelőerők, a technika és a természettudományok terén is, egyre inkább kirajzolódik egyfajta reakciós vonás. Azt is mondhatjuk, hogy ez a reakciós vonás már kezdettől fogva azon a kényszeren alapul, amelyet a marxizmus gyakorolt a polgári filozófiára. A polgári filozófia pozitív, pontosabban progresszív szakasza a klasszikus polgári viszonyok megteremtésével lényegében végetért. Az eddigi progresszív szerepet mostantól kezdve más társadalmi erő jelenti. Emiatt a burzsoáziának új utakra kell térnie. Mint majd látjuk, ez lesz egy oldalról a pozitívizmus. (Mégpedig annak néhány megjelenési formájában: 1. pozitívizmus a XIX. sz. második fele; 2. az empiriokriticizmus a századforduló körüli idő; 3. a neopozitívizmus a második világháború utáni időszak.)

Ez azt jelenti, hogy a burzsoázia saját osztálybázisán megkísérli átértékelni, meghaladni eddigi filozófiai alapállását. Ezen új alapállás legfőbb ismérve az, hogy a filozófia szerepét csökkenti, sőt negligálja a pozitív szaktudományok szerepét pedig kiemeli. Lemond a filozófia pozitív szerepéről, a világnézeti kérdésekről. Oroszországban ez egy a reform utáni időszak termékeként kifejlődő pozitívizmust jelent. Ugyanis ez idő tájt igen komoly fejlődésnek indulnak a tudományok — a társadalomtudományok is — a termelés szükségleteinek az inspirálásaként.

A korábbi békés fejlődési időszak nagy társadalmi kérdései egyre inkább feszítenek. A munkásmozgalom is megerősödik. A marxizmus elterjedése Oroszországban a század utolsó harmadában igen erőteljes. Új erőátcsoportosulások vannak napirenden. Mindez új megoldások keresésére serkenti a burzsoáziát is. Adminisztratív előtérbe kerülnek a korábbinál antidemokratikusabb intézkedések. Itt jut hely a misztikus idealizmusnak is, továbbá a szubjektív voluntarisztikus filozófiának és szociológiának. Lényegében ez az uralkodó osztály válasza az új helyzetben.

Sajátos helyzet ez. Korszakos eredmények a tudomány — főleg a természettudomány — területén és vele szemben az érdek torz érvényesülése miatt és végezt akadályok felállítása a lehetséges, valós világnézeti konzekvenciák elé, amelyek objektíve a dialektikus materializmust erősítették, igazolták. Az adott helyzetben a reakció erősödése a még gyenge, alig kiépített munkásszervezetekben, sőt a marxista

párt soraiban is bizonytalanságot eredményez. Ezt még tetézik a természettudományos eredmények, amelyek a régi, véglegesnek hitt világgép összeomlását hozták magukkal.

A válsághelyzet: 1. a tudomány területén (főleg a fizikában). 2. a politikai életben (reakcióba fordulás) elvezet a marxizmus elméleti válságához is. Igen, az elméleti válsághoz, mivel nem tudnak mit kezdeni az új jelenségekkel. Ez alól az orosz értelmiség nagy része nem kivétel, mivel még benne sem tudatosodott kellően az, hogy a marxék létrehozta filozófia nem zártrendszer, amit tételszerűen kell alkalmazni bárhol és bármikor. Nem ismerték fel, hogy a filozófia — lévén fejlődő rendszer — alkalmas arra, hogy a kiinduló alapok továbbgondolásával a mindenkori új helyzet új jelenségeinek megértéséül is szolgál. Ez a dialektika ismeretének hiányosságait tükrözi.

Az elméleti elbizonytalanodás és a politikai reakció azt eredményezi, hogy az orosz értelmiség mindenképpen kerülni akarja a harcot a jelzett 2 fő területen és igyekszik egy sajátos „semleges helyzetet” elfoglalni, amivel senkinek sem árt. Mindez a marxizmus revíziója jegyében megy végbe, de legalábbis „jó szándékú” kiigazítások középutak keresése formájában. Ebből nem hiányzik a pártbeli teoretikus orosz értelmiség sem, amely nem állt a marxizmus talaján, amely ugyancsak megtorpan (Bogdánov, Bazarov, Lunacsarszkij stb.). Új erőre kapnak a pozitívizmus legkülönbébb irányzatai; szubjektív koncepciók liberális narodnyik nézetek, szkeptikus ökonomista, neokantista, machista stb. stb. felfogások.

Ebben a zűrzavaros kompromisszumokra hajlamos középutat kereső, a határozott marxista osztályharcot tagadó időszakban igen nagy fontosságúak Lenin dialektikus materializmust védelmező írásai. Különösen kiemelkedő ebből a szempontból „A materializmus és empiriokriticizmus” c. írása. A mű főleg abban kiemelkedő, ahogyan Lenin a dialektikát kezeli, értelmezi és alkalmazza. Ebben utolérhetetlen. Ezt az ismert orosz teoretikusok egyike sem reprezentálja. Többek között az elméleti válsághelyzetnek ez is oka. Lenin elméleti érzékenysége és a marxizmus alkotó alkalmazása — mi több — továbbfejlesztése egyetemes jellegű. Kiterjedt a természettudomány felfedezéseinek ismeretelméleti konzekvenciái levonására, valamint a társadalomfilozófia alapproblémáira egyaránt.

Lássuk most már röviden, miben is állt az a materialista történetfelfogás, amely ellen a szubjektív idealizmus pozíciójából támadást indítanak. Itt a már szilárd alapokon nyugvó materialista történetfelfogásról van szó, miután ezek már jóval korábban kidolgozást nyertek. A marxizmus keletkezésével a szocializmus tudománnyá vált. Ebben Marx és Engels viszonylag korai írásainak, de különösen Marx két felfedezésének van eldöntő szerepe. Ez pedig: a materialista történetfelfogás és az érték-többség-elmélet felfedezése. Az előbbi, ha csak tézisszerűen is, a „Tézisek Feuerbachról”, az utóbbi véglegesen kifejtett formájában „A politikai gazdaságtan bírálatához” és „A tőke” című művekben találjuk.

A materialista történetfelfogás — a társadalmi tudat és a társadalmi lét viszonya a társadalmi, gazdasági alakulat, a termelési mód, a termelőerők és termelési viszonyok, a társadalom alapja és felépítménye — kérdései, mint sok további elemzés feltételei, kiemelést kellett nyernenek, hogy a társadalom mibenlétét tisztán lássuk.

Marx és Engels történelmi materializmus koncepciója dialektikus materialista alapon magyarázta a társadalom fejlődését. Tehát arról van szó, hogy a társadalom minden jelenségét, szellemi tevékenységét, jogi nézeteit és politikai gyakorlatát is annak anyagi, termelési viszonyaiból vezetik le. „Az ember a maga valóságában a termelési viszonyok összessége.” Ami viszont azt eredményezi, és egyben azt is jelenti, hogy — náluk először a történelemben — az anyagi valóság dialektikus materialista

értelmezése és a társadalom dialektikus materialista értelmezése egybeesik, elválaszthatatlan: Továbbá számukra a materialista történelemfelfogás és a materialista dialektika kifejlesztése, létrehozása és ennek egy időben való védelme volt a fő feladat. Leninnél pedig a századfordulón a filozófiai idealizmus elleni harcban a marxista filozófiai materializmusnak és a dialektikus materialista ismeretelméletnek a *védelme és továbbfejlesztése* vált fő kérdéssé.

Röviden szólva Marx materialista módon értelmezte a társadalmat. Ezt pedig úgy érte el, hogy a filozófia alapkérdésének (lét és tudat egymáshoz való viszonyának kérdése) megválaszolásához hasonlóan a társadalmi lét és társadalmi tudat viszonyában — azaz a társadalom összefolyamatának értelmezésében a meghatározó jelleggel bíró részmozzanatot kereste. Ezt pedig a társadalom anyagi viszonyaiban lelte meg. Azt vizsgálta, milyen viszony áll fenn közöttük. Ezen vizsgálódás eredménye az lett, hogy a társadalom anyagi viszonyai a meghatározóak e viszonyban. Ennek elemzése ad választ a társadalom összefolyamatainak helyes értelmezéséhez. Egyszerűen szólva a társadalmat természettörténeti folyamatként értelmezte.

Mivel a társadalom az anyagi valóság sajátos része, legmagasabb mozgásformája, jellemzői között minden azonosság ellenére találunk eltérő mozzanatokot is. Ilyen eltérés mindenekelőtt az, hogy amíg lét van általában tudat nélkül, addig társadalmi lét már nincs társadalmi tudat nélkül. Így a társadalmi lét és a társadalmi tudat együtt létezik, átszövi egymást s mint ilyen a *társadalmi lét*, azaz a társadalom életfolyamatainak összessége. Míg a lét-tudat viszonyban időbeli prioritással bír a lét (létezik a tudat előtt is), addig a társadalmi létnek ilyen időbeli prioritása a keletkezés körüli időben nincs. A társadalom keletkezési folyamatában a két oldal kölcsönhatása — mégpedig egyidejű kölcsönhatása — áll fenn. A kialakult társadalom változása, fejlődése folyamatában viszont az anyagi oldal meghatározóvá válik. Ez a válasz dialektikus materialista válasz az alapkérdésre.

Úgy látszik, ez a dialektikus materialista válasz nem elégítette ki a machizmus képviselőit, s hozzáálltak átalakításához, helyettesítéséhez és főleg meghaladásához. Hogyan állunk mármost ezek „kritikájával” és a „felülbírálatával”? Ez utóbbi „kritikát” főként a machizmus oroszországi változatai végezték el. Itt és most elsősorban Bogdanov Marx helyesbítését érintjük. Bogdanov így kezdi: „...a történelmi materializmus régi megfogalmazása, bár alapjában továbbra is igaz marad, már nem elégít ki bennünket teljesen.” (Idézi: Lenin A materializmus és empiriokritizmus 303. oldalán.)⁶

Nyilvánvaló, hogy itt a fentebb érintett materialista történelemfelfogás marxi alapelvének helyesbítéséről és továbbfejlesztéséről van szó. Majd így folytatja Bogdanov: „Az emberek a létért való küzdelemben csak a *tudat* segítségével egyesülhetnek.” Majd eljut oda, hogy kimondja: „Társadalmi lét és társadalmi tudat... azonos.” (Idézi: Lenin uo.)⁷ Ez lenne hát az egységes „tapasztalaton” alapuló filozófiai vagyis a bogdanovi „empiriomonizmus”, amely szubjektív idealizmussal cseréli fel a dialektikus materializmus filozófiáját, amely „már nem elégít ki”. Elkeni tehát, hogy a társadalmi lét független, *azaz meghatározó* az emberek társadalmi tudatától. A fizikai természetet a pszichikaiból származtatja, a külső világot az emberiség „tapasztalatának” nyilvánítja.

Lenin e gondolatokat maró gúnnyal illeti és azt mondja: „A társadalmi lét és társadalmi tudat nem azonos, mint ahogy nem azonos a lét és tudat sem.”⁸ Majd

⁶ Uo. 303. old.

⁷ Uo.

⁸ Uo.

így folytatja: „A társadalmi tudat a társadalmi létet tükrözi vissza — ez Marx tanítása. A tükörkép lehet megközelítően hű másolata annak, amit visszatükröz, de itt azonoságról beszélni képtelenség.”⁹

Bogdanov érintett álláspontjának idealista lényegén az sem változtat, hogy bizonyos értelemben Mach és Avenarius „egyéni tudat” koncepciójával szemben, azokkal „ellentétben” a külső természet létrehozójaként a „kollektív tudatot” teszi meg. Mindössze az történik, hogy pontosítja filozófiája alapelvét, miszerint a fizikai világ a „kollektív emberiség” „társadalmilag szervezett” tapasztalata.

A bogdanovi „helyettesítések” és a „társadalmi lét és társadalmi tudat azonoság”-elmélet reakciós. Az „empíriomonizmus” a marxi monista történetfelfogás kiforgatása, elferdítése, idealizmussal való felcserélése. Ezt Lenin kíméletlen bíráló alá vette, miként a dialektikus materializmus elleni támadásokat is, és a tükröződési elmélet kidolgozásával továbbfejlesztette a marxizmust. Szilárd alapra helyezte a dialektikus és történelmi materializmus alapkérdését. Hangsúlyozta: „Minden materializmus elismeri az emberiség tudatától, érzetétől, tapasztalatától stb. független, objektív valóságos létet (anyagot). A történelmi materializmus a társadalmi létet az emberiség társadalmi tudatától függetlennek tekinti. A tudat itt is, ott is csak visszatükröződése a létnek, a legjobb esetben is megközelítően hű (adekvát, eszményi pontosságú) visszatükröződése. A marxizmus filozófiájából, ... egyetlen lényeges részt sem lehet kitörölni anélkül, hogy el ne távolodnánk az objektív igazságtól, hogy ne kerülnének a reakciós burzsoá hazugság ölelésébe.”¹⁰

A marxizmus cselekvési vezérfonal, amelyet nem lehet egyoldalúan értelmezni; „...ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, a marxizmust egyoldalúvá, torzzá, holttá tesszük, kiöljük eleven lelkét, megingatjuk legmélyebb elméleti alapját — a dialektikát, a sokoldalú és ellentmondásokkal teli történelmi fejlődés tanát; megbontjuk a korszak meghatározott gyakorlati feladataival való kapcsolatát, amelyek minden új történelmi feladatnál megváltozhatnak.”¹¹

A machizmusnak Oroszországban való elterjedésénél pedig éppen ez történt. Éles fordulatok, amelyek igen lényeges helyzetváltoztatást hoztak. Ez a helyzetváltoztatás természetesen nem a stratégiai kérdéseket érintette, hanem a napi cselekvési, taktikai kérdésekre vonatkozott. A pártra, a munkásosztályra 1907 után egészen különleges feladatok vártak. A forradalom lendületes éve után a reakció éve következtek. A tennivalót csakis a marxizmusnak a megváltozott társadalmi, politikai helyzetre való alkalmazásával volt lehetséges meghatározni. Döntővé a forradalom „megemésztetlen” tanúságainak elemzése vált, egy új ütközetre való előkészülettel együtt. Ilyen körülmények között a marxizmus elméleti alapjainak védelme, az elméleti-ingadozások leküzdése fő kérdéssé vált.

Ezért a machizmus és annak oroszországi követői elleni harc mint a marxista filozófia általános revíziója elleni harc kérdései merülnek fel Leninnél. Hogy erre milyen nagy szükség volt, azt leginkább az bizonyítja, hogy az értelmiség legjobbjai, akik a forradalom mellé álltak — közigazdászok, írók, filozófusok —, ezek most hátat fordítottak a marxizmusnak. Pl. Bazarov, Lunacsarszkij, Bergyajev, Bogdanov, Lopatyin, Mihajlovszkij stb., de még Plehanovot és Kamenjevet is ott találjuk a békülékenyek között. Valamennyien machista, revizionista, istenépítők, liberálisok, akik a marxizmus kisebb-nagyobb mértékű revízióját követelik.

Amikor Lenin bírálta a pozitívizmus machista, empíriokriticista formáját, ak-

⁹ Uo. 304. old.

¹⁰ Uo. 306. old.

¹¹ LÖM, 20. kötet 76. old.

kor mindennemű pozitivizmus kritikai alapelvét megadta. Így hát a mai neopozitivizmus legújabb álláspontjai kritikai szempontjait is.

A neopozitivizmus mai változatai szintén azt vallják; „felette állnak” a materializmusnak is és az idealizmusnak is. Ez az álláspont valójában idealizmust jelent, mivel a materialista társadalomszemlélet ellen van. A neopozitivizmus mai szociológiai formái akármilyen módon jelentkeznek is, a kapitalizmus fennálló rendjének védelmét jelenti.

Ha Lenin akkor szükségét érezte a burzsoázia pártatlansága leleplezésének és helyette a tudomány és a filozófia pártosságát hangsúlyozta, akkor azt azért tette, mert megérezte, hogy a „tudományoskodás” „a tiszta tudomány szempontjának” machista hangsúlyozása hamisítvány, nevezetesen a burzsoá érdekek leleplezésére szolgáló hamisítvány. Ha a burzsoázia támajda (és támadta) a marxizmust és filozófiáját, akkor bizonyosra vehető, hogy megértette annak lényegét, megértette mire szolgál. Kimondatlanul is érzi, hogy az általa elkövetett igazságtalanságok leleplezését tartalmazza. Ebbeli minőségénél fogva egyértelmű, hogy filozófia és politika közvetlen kapcsolatban vannak. A filozófia zavarossága a politika zavarosságához, a munkásmozgalom előtt álló feladatok, taktikai kérdések stb. zavaraihoz vezet. Ezek azok a fő kérdések, amelyek Lenin kritikai művének VI. fejezetében, „Az empiriokriticizmus és a történelmi materializmus”-ban előtérben állnak.

Иштван Сёгу

«ЭМПИРИОКРИТИЦИЗМ И ИСТОРИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛИЗМ»

Автор работы обращает внимание на актуальность мыслей В. И. Ленина, стремится к диалектико-материалистическому истолкованию общественных процессов. Статья подчеркивает, что Ленин в методологическом направлении указывает путь в решении вопросов критики реакционных взглядов на общество в начале XX века, которые признавали принцип «чистой науки». По этому принципу, «чистая наука» стоит «над», классом, над материализмом и идеализмом и ко всему прочему, она еще и беспартийна.

Автор работы считает важным и необходимым — на основе методологических принципов В. И. Ленина — подвергнуть критике эти взгляды и обращает внимание на различные их проявления и ныне.